

SOVJETSKO LJUDSTVO Z DELOM SLAVI SPOMIN VELIKEGA STALINA

Jresničujejo se naloge ki jih je začrtal XIX. kongres KP SZ

Razvoj proizvodnje železa, jekla in prehranbene industrije v SZ - Delovni polet v tovarnah in rudnikih - Magnitogorsk postaja največje industrijsko središče v Uralu

Vjetski železarski delavci
vse življenjske naloge
v vsakodnevno žanjejo
uspehe pri proizvodnji
jekla in jekla.
Dandaj petletni načrt pre-
dava, da bo morala ZSSR
v letu 1950 pove-
proizvodnjo ltega železa
8 odst. in da 62 odst. pro-
dno jekla. Povišanje pro-
je tesno povezano z
višje tehnike. Tako
poveča načrt, da se bo

odelka Martin-Siemens v to-
varni Lenin v prvih dneh mar-
ca izlila stotine ton jekla več,
kot ga predvideva petletka. V
tovarni Karl Liebknecht, v
Ukrajini, je proizvodnja jekla
za 150 kg višja od norme. Tu
se vsa teža dela mehanizir-
rajo.

V Kazakstanu sta stahonovca
Aleksej Manuilov in Stjepan
Mavrodovi uvedla izboljšanja v
tehniki livanja železa in dose-
gla za 25 do 30 odst. več od
predvidene količine kovine.

jejo "Krasavica Magnitki" in
jabolk z imenom "Magnitogor-
ski dessertni". Ti srečni vinar-
ji nameravajo spremeniti me-
sto jeklenih tovarn v cvetoči
vrt.

Sovjetsko ljudstvo slavi spo-
min ljubljenega voditelja in
učitelja tov. Stalina s svojim
junakiškim delom.
Delavci tovarne Neva so
pomnožili svoje socialistične
obveze. Sklenili so, da bodo
izdelali dva nova tipa turbin
in da bodo že pred določenim
rokom dovršili trimesečni de-
lovni načrt.

Petrolejski delavci v Azer-
bajdžanu delajo v veliko e-
nergijsko. Kot vse sovjetsko
ljudstvo tako so tudi oni od-
ložili v tem, da žrtvujejo vse
svoje napore za stvar, za ka-
tero se je boril tudi ljubljeni
voditelj tovarniš Stalina. Tako
je izjavil vodja nekakega odelka
petrolejskih čistilnic Babajev,
ki je bil odlikovan s Stalinovo
nagrado. On je povedal tudi,
da njegova delovna skupina
vrta nov petrolejski vrelc s
zelo pospešenim tempom. Do

Delavci v premogovniku Vo-
rošilov v doneskem bazenu so
se obvezali, da bodo zvišali
proizvodnjo premoga in sicer
od 10.000 na 15.000 ton več kot
pa to določa delovni načrt. V
prvih 12 dneh marca so nako-
pali 1.050 ton premoga več
dneva kot je to izjavil je ta
skupina zvržala že 700 metrov
več kot pa je bilo v načrtu. Ma-
nevrator kombajna Mironov ter
manevrator stroja za rezanje
premoga Minajev izvršujeta
2,1/2 normi. Rudar Valejnikov,
ki je realiziral še šest letnih
norm od pričetka petletnega
načrta se je obvezal, da bo
realiziral še drugih 8 norm
pred koncem sedanjega načrta.

Občudovanja vredno poži-
vovnost so v teh dneh po-
kazali delavci livarne Stalin
v Magnitogorski. Delavci v
prvem oddelku so izdelali na
dvoletni ton jekla več kot pa je
bilo v načrtu za tekoči mesec.

Delavci v isti jeklarni, ki iz-
deluje naročila za hidroelek-
trične centrale pri Stalingra-
du in v Kujbiševu so naročila
odposlali še pred časom.

Tudi prehranbena industrija
v ZSSR zelo tepo napreduje.
V tekočem letu bo v znatni
meri večja od lanske. Veliko
pozornosti se posveča zlasti ka-
kosti mesnih in mlečnih iz-
delkov. Že v prvih dveh letih
sedanjega petletnega načrta se
je državna prehranbena indu-
strija mnogo povečala. Leta
1952 so izdelali za 30 odst. več
mesnih izdelkov kot pa leta
1950. V tem času so se mlečni
izdelki povečali kar za 50 odst.
Upšteva pa je treba dejstvo,
da mnogo tovarnih proizvodov
nudijo potrošnikom neposredno

ko hodi in sovhozi, kar seveda
ni vsteto v gornjih podatkih,
ki se nanašajo na proizvode
državnih proizvajalnih podje-
tij.

Brezposelnost v Grčiji
Zaradi vojnih priprav v mo-
narhofašistični Grčiji iz dneva
v dan nazadnje mirnodobska
industrijska proizvodnja. Zara-
di tega se širi v državi vedno
bolj grozeča brezposelnost.
Nad 25% tekstilnih delavcev
je odpuščenih z dela. Po po-
datkih iz preteklega decembra
je bilo tedaj v državi nad 400
tisoč brezposelnih delavcev.
Torej prav take razmere kot
v titofašistični Jugoslaviji.



STALIN PRISEGA LENINU (Risba P. Vasiljeva)

IZ INTERVENCIJE TOV. RIKA MALALANA ZA IV. KONGRES K.P. S.T.O.

Oblasti razlaščajo kmete namesto, da bi jih podpirale

Objavljamo drugi del inter-
vencije o vprašanju kmetij-
stva. S tem zaključujemo ob-
javljanje intervencij za IV.
kongres KP S.T.O.

Poleg vsega je tu še okupaci-
jska oblast, ki bi morala šteti
našega kmeta in mu nuditi vsaj
pomogo, da si zaceli povojne rane.
Toda ta oblast mu nasprotno na
podlagi nekaterih zakonov od-
vzema zemljo in s tem prispe-
va k njegovemu uničenju. V ta-
koimenovani industrijski coni v
Zavilju so pobrali našim orna-
jem in vinogradnikom najlepše
vrste in vinograde za ceno, ki
nikakor ne more poplačati izgub-
ljene zemlje. Isto se dogaja v
gornji okolici na Opčini, pri
Briskih, na Hudem letu pri Lo-
berju, kjer naši kmetje deloma
še danes čakajo na odškodnino.

V teh težkih pogojih se bori
in dela edina prava predstavi-
telja našega malega kmeta »Zveza
malih posestnikov«, Ta organiz-
cija je edina, ki se že leta bori
in rešuje velike in male probleme
našega kmetovanja, ki mu svetu-
je in ga vodi, ki vztrajno brani
njegove interese pri tukajšnjih
oblasteh. Med številnimi pro-
blemi, ki jih je Zveza malih po-
sestnikov rešila v korist našim
kmetovalcem, je zadeva polovi-
narjev pri obsevnem poljedel-
skem podjetju, ki so končno po-
stali najemniki, so odločne bo-
rbe proti razlastitvi našega kme-
ta, pri čemer je bila dosežena
vsaj povišanje cen za razlastne-
na zemljišča. Zveza malih posest-
nikov je stala vedno na čelu borbe
našega kmeta proti razlastitvi
polj in senožeti, branila je in-
terese posameznikov in skupnosti
pred vsaki cionisti in voljski-
mi oblastmi.

V svojem vztrajnem delovanju
znanstveno Zveza malih posest-
nikov nešteto posredovanj pri vo-
jaški upravi, intervencij pri
kmetijskem uradu za izplačilo
podpor za izboljšanje senožeti in
pašnikov, za nasade tri in sadne-
ne dreve, za izgradnjo nivojov in
gnojnikov. Vsežen je tudi spora-
zum dosežen z upravo industrijs-
ke cone glede poravnave škode
za izgubljen pridelek. Tudi na
sodišču se bilo na posredovanje
ZMK nešteto zadev rešenih v ko-
rist kmetovalcem.

Pred Zvezo malih posestnikov
stojte danes še petke in nadse-
vne naloge. Naši kmetje še ni-
maj svojega zastopnika v Zbor-
nici za trgovino, industrijo in
kmetijstvo, zato bo treba doseči

njegovo imenovanje. Potrebni
so številni kmetijski tečaj in to
s slovenskimi učitelji. Našega
kmeta bo treba zaščititi pred
konkurenco pridelkov iz sosed-
nih držav, predvsem z zmanjša-
njem trošarine na domače pro-
vode, posebno na vino. Izpostavi-
vati bo treba za našega kmeta
dolgoročna posojila po nizkih o-
breh in mu omogočiti nabavo
vsega potrebnega orodja in se-
mena po nizkih cenah. To so
glavne naloge bodočega delova-
nja ZMP, katerim se pridruže-
jejo številne velike in velike
zadeve, ki se vsakodnevno po-
javljajo v življenju naših kmetov
in katere je treba zati nemu-
doma in koristno reševati.

Zato je potrebna močna in bo-
rben strokovna organizacija, ki
naj združi vse kmetovalce ter
jih vodi v odločno borbo za ob-
sto. Da dosežemo povezavo in
strnjeno usih kmetov je po-
trebno, da se mi komunisti po-
lotimo dela, da prikažemo vsem
prizadetim, kako močni so, ka-
dar so organizirani, in koliko la-
žja je borba pod vodstvom orga-
nizacije, ki nima drugih ciljev,
kot da brani njihove življenjske
interese.

Pri tem važnem in velikem delu
ZMP se moramo mi komunisti
uprati ali smo storili vse, kar
bi morali, da ji pomagamo, ali
smo storili vse, da bi vezel me-
delavci in kmeti postale tesnejše,
ali smo se obzeli v naporno de-
lo in življenje našega kmeta, ali
smo ob pravem času prisluhli
njegovemu trpljenju.

Naša dolžnost je, da Zvezo ma-
lih posestnikov številčno pomno-
žimo, tako da bo velika večina
naših kmetov v njej vključena,
kajti le tako bo naša Zveza lah-
ko s še večjim uspehom zastopa-
la in branila njihove koristi.
Obenem moramo skrbeti, da bo
tudi politična raven našega kme-
ta ustrezala današnjemu času.
Prikažimo našemu kmetu, v
kakšno bedo in razsulo je prive-
la titovska topla maleda in sred-
njega kmeta Jugoslavije in pri-
merljajmo njegovo stanje z ve-
likimi uspehi kolektivnega ob-
delovanja zemlje v močnoli Sov-
jetski zvezi.

S tem bomo tudi prispevali, da
se vezi med delavci in kmeti
utrdijo, da se okrepí bratstvo
med Slovenci in Italijani, da bo
naš kmetovalec svobodnejše zadi-

hal in občutil, da zemlja, ki jo
obdeluje, pripada njemu in ni-
komur drugemu.

RIKO MALALAN

Marshallizirana Avstrija

Občinski svet mesta Salzburg
je pred kratkim odobril načrt
za gradnjo stanovanjskih hiš
za ameriške oficirje in funk-
cionarje. Za gornji načrt je
navdušeno glasovala občinska
večina, ki jo sestavljajo pred-
stavniški desničarski strank.
Siroške za gradnjo bodo mo-
rali seveda plačati avstrijski
davkoplačevalci.

V Salzburgu pa je 14.000 dru-
žin brez dostojnega stanovanja.
Seveda ni v marshallizirani
Avstriji za avstrijskega držav-
ljana primerne stanovanjske
ker so se ameriški okupatorji
vgnedili, kot bi bili doma.

Pohitimo z nabiranjem prispevkov za Prvi maj

Razmeroma kratko razdobje,
ki nas še loči od 1. maja, me-
narodnega praznika dela, po-
teka v vseh sekcijskih in kro-
žnih v ozračju navdušenih pri-
prav, ki bodo zagotovile prvo-
majski manifestaciji še mo-
gnejši uspeh. Tudi letošnje
prvomajske manifestacije bo-
do predstavljale važen in pom-
emben pregled vseh zdravih
sil dela in borbe za mir in
boljšo bodočnost človeštva.
Proslava tega velikega deav-
skega praznika ima za vse de-
ključila z zborovanjem, ki bo
na enem izmed glavnih trgov
našega mesta. Razen tega so v
načrtu tudi pojedine manifesta-
cije na podeželju. Popoldne pa
se bodo množice zgrnle na
stadion pri Sv. Soboti, da pri-
sostvujejo veliki športni ma-
nifestaciji, ki bo letos združila
s folklornim nastopom, kar
bo nudilo še bolj zanimivo
in pestro sliko. Odbor za
proslavo 1. maja pa pripravila
za letošnji telovadni nastop na
stadionu še druge zanimive in

odločnostjo izpričalo svojo trdi-
no in neuklonljivo voljo borbi
za ohranitev miru pri nas
in v svetu, manifestiralo bo
proti barantanju, za odhod
vseh okupacijskih čet in dru-
žitev obbeh kon pod enotno in
začasno civilno upravo.

V jutranjih urah se bo, kot
vse leto, vili po glavnih mest-
nih ulicah velik in nepregleden
sprehod s tisočimi delavskih za-
stav in zastavami vseh demo-
kratičnih organizacij. Dopol-
danska manifestacija se bo za-
ključila z zborovanjem, ki bo
na enem izmed glavnih trgov
našega mesta. Razen tega so v
načrtu tudi pojedine manifesta-
cije na podeželju. Popoldne pa
se bodo množice zgrnle na
stadion pri Sv. Soboti, da pri-
sostvujejo veliki športni ma-
nifestaciji, ki bo letos združila
s folklornim nastopom, kar
bo nudilo še bolj zanimivo
in pestro sliko. Odbor za
proslavo 1. maja pa pripravila
za letošnji telovadni nastop na
stadionu še druge zanimive in

pestré točke. V naši časnikar-
ski radovednosti smo sicer sku-
slji zvedeti kaj več, toda orga-
nizatorji nam namenoma niso
hoteli izdati... tajnosti, ker ho-
čejo, da bi bilo presenečenje
kmeti večje in lepše. In tega jim
tudi ne moremo zameriti, kot
jim ne bodo zamerili naši bralci.
Vsakdo se bo hotel gotovo
na lastne oči prepričati in za-
rad tega bo pohitel na stadion
kjer bo imel priliko videti, kaj
vse zmora naša mladina in to
od malih pionirkov pa do sloh-
kih mladincev in brhkih dek-
let.

Da bo letošnji 1. maj dose-
gel še večji in močnejši us-
peh, so se že mobilizirale vse
sekcije in celice ter ostale
množične organizacije, ki bo-
do dale svoj doprinos v pro-
slavnih manifestacijah. V to-
varnah, na delovnih in okra-
jih se izvaja široka mobiliza-
cija delovnih sil in prebival-
stva za čim večjo udeležbo na
proslavah. Poleg tega se je za-
čela tudi akcija za zbiranje de-
narnih prispevkov, s katerimi
se bodo kriji stroški prvomaj-
skih manifestacij. Prav v tej
akciji morajo zastaviti vsi to-
varši brez izjeme vse svoje
sile, da bo imela res lep uspeh,
ki nas preseže vse dosežane.
Da bomo to dosegli, pa si mo-
rajmo sekcije postaviti svoje ci-
lje in to na podlagi skrbno
pripravljenega delovnega na-
črta. To velja predvsem za ti-
ste eventualne sekcije, ki so s
svojem delom še v zastanku.
Odpričati je treba vsak škod-
ljiv pojav sektarstva, ki samo
ovira naše delo. Izkušnje iz
prejšnjih nabiralskih akcij so
nam pokazale, da imamo še ve-
dno široke možnosti, ki jih
nismo doslej izkoristili. Ni dvo-
ma, da nam bodo dali radeve-
ljive svoj dar tudi ljudje, ki so
sicer izven naših organizacij,
vendar pa gledajo na naše bor-
be in prizadevanja s simpatijo
in razumevanjem. S tem ljud-
mi moramo priti v stike, raz-
ložiti jim je treba pomen na-
šega praznika in ni dvoma, da
nam ne bodo odkrili svojega
prispevka. Ne smemo pozabi-
ti, da je zaradi obstoja raz-
mer prizadetih razen delovnega
ljudstva še nešteto drugih, ma-
li trgovci, obrtniki itd. V tem
naj nam služijo kot vzgled sek-
cije iz Magdalene, Skednja,
Milij in druge, ki so v prejšnji
nabiralski akciji za naš tisk
znatno razširile svoje delo in
prodirle tudi med druge plasti
prebivalstva.

Na delo torej tovariši, da bo
letošnji Prvi maj še večji in
močnejši uspeh!

KONEC



Skupina mladink v neki traktorski po-
staji na Češkoslovaškem (Foto Pragopress)

Zavodnija povečala vsaj za
abilih odst. samo z boljšim iz-
podbičanjem obstoječih visokih
s kati.

zoroški zvezi s tem je tudi XIX.
kongres KP SZ postavil direk-
tne za pospešitev proizvodnih
bilancosov, za avtomatizacijo ko-
za parskih podjetij in mehani-
op. Njo del, ki zahtevajo velik
bvebor delovne sile. Tako so
ustvarje jeklarne in plavzarne
iruriale središča tehničnega na-
predelka. V podjetju Zerginski
e st. Danjevrozgerskem (Ukraj-
oliti) so že popolnoma mehani-
čali kontrolo toplotnih po-
ezavev. Tovarna proizvaja dne-
vno mnogo več kovne kot je
v vsakodnevnem načrtu.

Delavci daga tega leta so livarji
ist. kimenko, Martinov in Nebi-
st. iz tovarne Zaporožstal so
se zvali vse livarje na tekmo-
nošenje v taljenju jekla. Staha-
vci so se tedaj obvezali, da
zelo povečali delovanje viso-
nih peči s preko 400 izlivi, to-
dne dosegli so že 600 velikih
gigovov v naglem tempu, brez
v. Pravilni in graditeljski
p. je rezultat spretosti
livarstev in stalnega izboljša-
nja njihovega dela. V de-
linih vseh kjer delajo ti kvarji
tudi zelo izboljšali toplotne po-
te, kar je omogočilo da se je
p. taljenja zmanjšalo za
Pa. 50 minut in je dnevena
e proizvodnja povečala iznad
kaki 10 ton po eno tono več

IRAK SE BORI proti imperialistom

Angleški imperialisti so si po-
dredili Irak. V državi vladajo
njihove lutke. Na podlagi po-
sebnega sporazuma imajo na
razpolago za 25 let razna vo-
jaska oporišča v državi. Celot-
no gospodarstvo dežele pa je v
celoti odvisno od njihovih pe-
trolejskih družb.

Fevdalci, ki p-sedujejo dve
tretjini obdelane zemlje, dr-
žijo kmete v pravcatem suženj-
stvu. Angleške družbe izkori-
ščajjo brez vsakega obzira ira-
ške delavce.

Kljub vsemu terorju, kljub
kravemu zatiranju in kljub
množičnemu pobujanju doma-
nih patriotov, iraško ljudstvo
vodi odločno borbo proti an-
gleškim kolonialistom in ni-
hovim petoliznikom. V zadnjih
mesecih so bile v raznih krajih
dežele številne akcije kmetov,
ki zahtevajo zemljo in vodo.

IRAK SE BORI proti imperialistom

Ob koncu preteklega leta so
bile v glavnem mestu velike
protiimperialistične demonstra-
cije. Ljudstvo zahteva nacio-
nalizacijo petroleja in odpoved
anglo-irakega sporazuma.

Pred Zvezo malih posestnikov
stojte danes še petke in nadse-
vne naloge. Naši kmetje še ni-
maj svojega zastopnika v Zbor-
nici za trgovino, industrijo in
kmetijstvo, zato bo treba doseči

Naša dolžnost je, da Zvezo ma-
lih posestnikov številčno pomno-
žimo, tako da bo velika večina
naših kmetov v njej vključena,
kajti le tako bo naša Zveza lah-
ko s še večjim uspehom zastopa-
la in branila njihove koristi.
Obenem moramo skrbeti, da bo
tudi politična raven našega kme-
ta ustrezala današnjemu času.
Prikažimo našemu kmetu, v
kakšno bedo in razsulo je prive-
la titovska topla maleda in sred-
njega kmeta Jugoslavije in pri-
merljajmo njegovo stanje z ve-
likimi uspehi kolektivnega ob-
delovanja zemlje v močnoli Sov-
jetski zvezi.

S tem bomo tudi prispevali, da
se vezi med delavci in kmeti
utrdijo, da se okrepí bratstvo
med Slovenci in Italijani, da bo
naš kmetovalec svobodnejše zadi-

hal in občutil, da zemlja, ki jo
obdeluje, pripada njemu in ni-
komur drugemu.

RIKO MALALAN

Marshallizirana Avstrija

Občinski svet mesta Salzburg
je pred kratkim odobril načrt
za gradnjo stanovanjskih hiš
za ameriške oficirje in funk-
cionarje. Za gornji načrt je
navdušeno glasovala občinska
večina, ki jo sestavljajo pred-
stavniški desničarski strank.
Siroške za gradnjo bodo mo-
rali seveda plačati avstrijski
davkoplačevalci.

V Salzburgu pa je 14.000 dru-
žin brez dostojnega stanovanja.
Seveda ni v marshallizirani
Avstriji za avstrijskega držav-
ljana primerne stanovanjske
ker so se ameriški okupatorji
vgnedili, kot bi bili doma.

Nabrežinski kamnolomi nekdanj in danes

ALBIN ŠKRK

in dolgi borbah so si nabrežinski delavci marsikaj priborili.
Pod pritiskom so bili delodajalci prisiljeni zvišati plače
svojim delavcem in znati delovni urnik na deset ur, kar pa je
povečalo pritisk in priganjanje k delu. Za tem so si kle-
sarji priborili, da so jim gospodari dajali dela na »akorda
(na dogovor), kar je predstavljalo za delavce več svobode na
delu. Med delom so se lahko oddahnili, pokadili cigareto,
popili v miru kozarec vina itd., kar jim je bilo prej, ko so
delali na uro, strogo prepovedano. Potom kompaktni stavk
so si delavci priborili deseturni delavnik, kar je predstavljalo
za takratno dobo ogromen napredek. Obenem je bila
avstrijska vlada prisiljena, po zaslugi sindikalnih organiza-
cij in socialističnih odpornikov, ustanoviti bolniške blagajne
in zavarovanje proti nezgodam v večjih industrijskih centrih.

Med številnimi stavkami, ki so se vršile v Nabrežini od
leta 1900. do izbruhov svetovne vojne, je omembe vredna naj-
daljša in najbolj kompaktna stavka, ki se je pričela 24. XI.
1904. in trajala do 10. IV. 1905. (t. j. 136 dni). Stavkalo je
približno 3000 delavcev, ki so zahtevali med drugim 10-urni
delavnik. Sindikalni odbor je s pomočjo centralnega odbora,
ki je imel svoj sedež na Dunaju, iskal zapolnitve mladim
delavcem drugod ter pošiljal na delo v notranjost avstro-
vske države in celo v Nemčijo in Bolgarijo. Starejši stav-
karji in tisti, ki niso marali zapustiti svojcev, so si šelat
h kmetom, da bi preživljali svoje družine. Ob priliki te
stavke je tedanji duhovnik v Nabrežini Cargo organiziral
nekaj razredno manj zavednih delavcev v »Marljino družbo«
in jih kot stavkavke poslal na delo.

Predsednik odbora strokovne organizacije, ki je vodila
do dolgo stavko, je bil še živeli Marizza Josip iz Nabrežine.
Marizza je bil leta 1900. izvoljen v odbor nabrežinske sindi-
kalne in socialistične organizacije. Par let za tem je postal
predsednik odbora in je vodil delavsko gibanje v Nabrežini
do 1922., ko so fašisti vdrli na sedež organizacije in bolni-
ške blagajne (takrat so bile nastanjene organizacije v sedanji
hiši bolniške blagajne na trgu v Nabrežini) ter na trgu se-

žgali vse arhive in razdejali vse pohištvo. On je bil zelo
poznan med delavstvom širom Krasa, Goriske, Furlanije in
Istre kot odločen in borben voditelj ter dober govornik in
agitator. Ob priliki požiga strankinega in sindikalnega arhi-
va v Nabrežini so fašisti prepleli Marizzo; njemu in takrat-
nim članom odbora. Devetako Jožetu, Kukanju Francu in
pok. Jurca Ernestu so dali piti olje. Odkar se je Marizza
pričel baviti z delavskimi organizacijami, so ga vsi nabre-
žinski delodajalci besno sovražili in preganjali. Prikažovali
so ga med delavstvom kot divjega in brezbožnega človeka.
To pa ni vplivalo na delavce, ki so ga kot svojega voditelja
delo ljubili in cenili. Njega ni hotel sprejeti na delo noben
podjetnik, avstrijski žandarji pa so ga mnogokrat aretirali
in zaprli. Leta 1915. je bil celo obsojen na smrt, ker je na
nabrežinski postaji med vojak, ki so šli na rusko fronto,
agitiral proti vojni, da je krivična in da ni pravilno, da
se delavci med seboj pobijajo samo zato, ker niso iste na-
rodnosti itd. itd. Smirna kazen pa je bila kasneje spremenje-
na v težko ječo, v kateri je ostal do konca vojne.

PROPAD NABREŽINSKEGA KAMNARSTVA
Prva svetovna vojna je pomenila zaton silne nabre-
žinske industrije. Nehalo je vsako delo v delavnicah in ka-
mnolomih, ni bilo slišati več nabiranja kamnarskih kladiv
in šumenja raznovrstnih žag in strojev. Vse to je nadomestil
ropot pušk in streljnih ter bobnenje topov na bližnji fronti.
Delavnice so se spremenile v vojaške barake in konjske
stleve. Vojna je prizadela nabrežinski industriji ogromno
škodo, poškodovan ali odnešen je bil dober del tehničnih
naprav, porušene in razdejane so bile številne delavnice.

Kljub vsej dobri volji industrije, da bi ponovno do-
segli predvojno industrijsko proizvodnjo, nabrežinski kamo-
nolomi niso mogli po prvi vojni več krepko zaživeti. Priklju-
čitev Juljske Krajine k Italiji, nastanek fašizma in ločitev
naših krajev od naravnega zalednega tržišča, dežel srednje
Evrope, je predstavljalo za Nabrežino smrtno obsodbo. K
tej težki krizi, ki je zajela našo nabrežinsko industrijo, je
pripomoglo dejstvo, da je Italija bogata na mnogostevilnih

in po vojni nepoškodovanih tehnično dobro opremljenih ka-
mnolomih, ki so z lahkoto konkurirali nabrežinskim kamno-
lomom.

Največja dobava dela, ki jo je naša industrija opravila
še v povojni dobi, je bila za gradnjo glavne železniške po-
staje v Milanu, ki je trajala od 1925. do 1928. leta. V nasled-
njem obdobju tja do 1936. leta so zaradi velikega pomanj-
kanja naročili in vedno večje industrijske krize drug za
drugim propadli skoro vsi podjetniki. Med temi lahko ome-
nimo trdko Pregarc, Caharija, Zandomeni, Favetti, Ame-
rigo.

Od vseh nekdanjih večjih slovenskih kamnarskih pod-
jetij je ostalo pri življenju le še podjetje Radovič, ki pod
vodstvom arhitekta Antona Radoviča še vedno obratuje, če-
prav v zmanjšanem obsegu. Čez tri leta bo to podjetje sla-
vilo stoletnico svojega obstoja. Leta 1856. ga je ustanovil
de sedanjega lastnika Leopold Radovič, ki je vodil obrat do
leta 1886. Tega leta je prepustil vodstvo svojima sinovima
Antonu in Valentinu, ki sta vodila podjetje polnih 40 let,
to je do leta 1926., ko je prevzel vodstvo sedanji lastnik
arh. A. Radovič, sin Antona. V tej dolgi dobi svojega obra-
tovanja je to podjetje izvršilo mnogo velikih in lepih del
odn. je pri njih sodelovalo. Med najpomembnejše spadajo
gradnje velikih palač kot borzna palača na Dunaju, o-
perno gledališče v Budimpešti. Med njegove umotvore spa-
dajo dalja številna palače v Egiptu: banka Misr, dve univer-
ze v Kairu, v Aleksandriji pa je delo zaslužne slovenske
trdnje tamkajšnji stadion, bolnišnica ter univerza Sa'ni Marc.
Poleg tega je iz svojih kamnolomov izvozila tudi velike
količine neobdelane kamna v obe Ameriki, v Anglijo, Nem-
čijo, Avstrijo, Svicco in Avstralijo.

Kot prva svetovna vojna, tako je tudi zadnja vojna pri-
nesla naši, nekdanj svetovno sloveči kamnarski industriji še
večjo krizo. Vsa sedanja delavnost nabrežinskih kamnolomov
in kamnoseških delavnic je le žalosten odsev tega, kar je
svojčas bilo. V vseh obratujočih podjetjih dela danes samo
okrog 250 delavcev. Kar je nekoč predstavljalo za Nabrežino
največji vir življenja in bogastva, je skoro v celoti propadlo.
Večina nekdanjih kamnarjev, pridnih mojstrov svojega po-
klica, ki so sloveli kot najboljši na svetu, je pomrla. Zapu-
ščeni železni žerjavi rjavje in v nebo strleči hrastovi hlodi
gnijejo, razpadajoče delavnice z mirujočimi stroji pa čakajo
boljših časov.

